

І.А. Бідненко

Київський національний лінгвістичний університет

СФІНКС – ВІКОВІЧНА ЗАГАДКА ДАВНИНИ

„Я дитя дня вчорашнього, божественні
Леви-Близнюки породили мене на світ”.
(*Єгипетська книга мертвих*)

Сфінкс – символ мудрості, могутності, сили, гідності та влади, крім того він був особливою формою втілення ідеї надлюдського ества фараона¹. Найстародавнішим і найбільшим сфінксом є Великий Сфінкс у Гізі, який охороняє підходи до пірамід. Це одне з чудес світу, що дійшло до нас від стародавніх цивілізацій. Сфінкс – фантастична істота з тулубом лева і портретною головою царя, який був предметом культу єгипетської релігії. Тисячоліття тому Сфінкса називали Шесеп-анх, Хор-ем-ахет, Божество Східного Сонця, Переможець мороку. Натомість сучасні араби називають його Батьком Жаху (Абул Хол).

Сфінкс був побудований в XXVI ст. до нашої ери. Він знаходиться біля монументальних воріт і критого проходу до піраміди Хафра (Хефрена). Сфінкс створений не тільки руками людей, але і самою пустелею: висічений з природної скелі, яка своєю формою нагадувала фігуру лежачого лева. Тулуб і голова висічені з монолітної глиби, а витягнуті лапи додані цегляною кладкою. Розміри Сфінкса величезні: він сягає 20 м у висоту, 75 м в довжину, обличчя 417 см завширшки. На голову Сфінкса була надіта царська смугаста хустка, на лобі висічений урей (зображення кобри, яка вважалася священною твариною, атрибутом влади), під підборіддям штучна борідка. Обличчя мало цегляно-червоний колір, смуги хустки були сині та червоні. Фігура спочатку була покрита кольоровою емаллю, від неї залишилися тільки невеличкі фрагменти.

За однією з легенд обличчя Сфінкса – це обличчя фараона Хафра, відповідно до іншої – сфінкс є богом Гора, що спостерігає, як сходить над горизонтом сонце, – його батько Ра. Зображення сфінксів частіше всього поміщали на фризах палаців. Поступово образ сфінкса став символом таємничості та фатальності долі. „Вже п’ять тисяч років кожний ранок я бачу бога Сонця, який сходить вдалині на берегах Нілу. Його перше проміння освітлює моє обличчя. Я бачив зародження історії Єгипту, а завтра побачу, як схід палає новою зорею. Я вірний вартовий у ніг мого повелителя, такий пильний і відданий, що він дав мені своє обличчя. Я супутник фараона, я сам фараон. Протягом століть я одержав безліч імен від людей, що приходили поклонятися мені з побожним захопленням. Але ім’я, яке я одержав, дав мені грецький мандрівник, батько історії Геродот. Він назвав мене Сфінксом, нібито я народився на його землі. І це ім’я залишилося за мною назавжди”.

Це поетичне звернення Великого Сфінкса до людей вимовляється сім разів на тиждень. У цих словах, вкладених в уста Великого Сфінкса і затверджених двома єгипетськими міністерствами, є немало спірних моментів. Зокрема, твердження, що ім’я кам’яному велетню було дано Геродотом, це є найгрубішим порушенням історичних фактів, бо в „Історії”, написаній цим грецьким ученим, немає жодного слова, присвяченого Сфінксу. Швидше за все, Геродот навіть не знав про його існування, оскільки за тих часів, коли він відвідував Єгипет, Сфінкс, ймовірно, був у буквальному розумінні цього слова по вуха засипаний піском. Першим істориком, що його бачив і розповів світу про його існування, був Плутарх, який жив набагато пізніше. ”Перед пірамідами, – пише Плутарх, – знаходиться Сфінкс – божество тутешніх мешканців, про якого, мабуть, слід розповісти більше, оскільки його обходять мовчанням”².

¹ У Давньому Єгипті існувало три різновиди сфінксів: з людською головою і тілом лева (андросфінкс); з головою сокола (хіракосфінкс); з головою барана (криосфінкс).

² Цит. за: *Плутарх Старший*. Естествознание. Об искусстве. – М., 1994. – С.130.

Сфінкс і насправді змушує до мовчання. Арабський письменник XIII ст. Абд аль-Латиф повідомляє, що „істинна причина, через яку люди уникали будь-як згадувати про цей пам'ятник, полягала в тому, що він вселяв жах”. За тих часів лик і тіло Сфінкса все ще були прекрасні, а його вуста, за висловом Абд аль-Латифа, мали на собі „печаті витонченості, краси і немовби посміхалися”. Його гігантська голова була забарвлена червоною фарбою, яка не піддалася руйнівному диханню часу. На камені, притуленому до його грудей, можна прочитати, що ще за чотирнадцять століть до Різдва Христова це створіння, жакливе і прекрасне, височіло над пісками пустелі. І вже тоді Сфінкс не мав віку і його спорудження було оповите покровом таємниці.

За чотирнадцять століть до нашої ери в тіні Сфінкса, напівзанесеного піском, зупинився на відпочинок єгипетський царевич, який пізніше став фараоном Тутмосом IV. Весь ранок він полював в околицях і лише опівдні подарував своїм слугам довгоочікуваний відпочинок. У цю годину полуденної самотності, в оточенні сплячих супутників, царевич приніс насіння квітів у жертву Горі, ”бо великі чари перебувають на місці цього від початку часів”. Потім царевич заснув, і уві сні йому з'явився бог Сонця (зображенням якого у той час і вважався Сфінкс). Бог промовляв до царевича лагідно, як батько до сина. Він пообіцяв йому, що той зійде на трон і правитиме довго і щасливо, а потім повелів царевичу очистити Сфінкса від піску: „обіцяй мені від усього серця, що ти зробиш так, як я бажаю, і тоді я дізнаюсь напевно, чи ти насправді син мій і помічник мій”. Пізніше царевич дійсно посів трон, хоча і не смів на це сподіватися і, пригадавши свій сон, наказав очистити Сфінкса від піщаних наметів на виконання волі богів. Проте вітер і пісок невтомно продовжували свою вічну працю, і через декілька століть гігантська статуя знову була похована під піщаними кучугурами. Так пустеля і людина боролися за владу над цією таємничою спорудою.

Плутарх (45–126 н.е.) у своєму трактаті „Про Ісіду і Осіріса” стверджував, що Сфінкс символізує таємниці окультної мудрості. В інших своїх творах він описував його як величну істоту з гігантськими крилами невловимого кольору, який постійно змінюється. Коли на Сфінкса починають падати сонячні промені, крила його виблискують золотом, а коли він повертається обличчям до хмар – починає грати всіма барвами веселки. Але навіть Плутарху, незважаючи на всі його старання, не вдалося розкрити загадку Сфінкса. Довгі століття це незбагненне створіння залишалося вартовим таємниць єгипетської магії.

У Давньому Єгипті ієрогліф Сфінкса „небо” означав „господар”, „правитель”. Сфінкс служив також символом збагнення істини. Не випадково фараони сиділи на троні, що спирається на лапи лева. Деякі дослідники висловлюють думку, що в Єгипті Сфінкс вважався ще й охоронцем релігії та божественних містерій і навіть символом воскресіння після смерті. Стародавні єгиптяни не вважали Сфінкса чудовиськом, в їх розумінні Сфінкс був статусю володаря або бога, могутність якого символізувало тіло лева. Вони назвали цю статую шесеп-анх, що означало „живий образ” (правителя). Грецький варіант назви виник значно пізніше і згодом повернувся до Єгипту.

Як би там не було, без сумніву, Сфінкс, що стереже великі піраміди Гізи, з його таємною, немовби дещо презирливою посмішкою, довгий час являв собою нерозв'язану загадку. Не одне покоління вчених переймалося питаннями: чиїм втіленням був Сфінкс, коли і яким чином він був збудований? Понад століття продовжувалося вивчення цієї статуї. Нарешті дослідникам удалося розкрити істинне ім'я Сфінкса. Філологи встановили, що повна назва статуї означала „живий образ Хафри”. Тобто Сфінкс був втіленням фараона Хафри з тілом лева та символами царської влади. Таким чином, у розумінні стародавніх єгиптян Сфінкс був богом і левом в одній особі, що стереже свою піраміду.

На Землі ніколи не існувало статуї, що могла б зрівнятися своїми розмірами з Великим Сфінксом. Вона витесана із суцільної брили, що залишалася в кар'єрі, звідки видобували будівельний матеріал для пірамід Хуфи і Хафри. У Великому Сфінксі поєднані унікальні технічні рішення і чудовий художній задум. Майстрам удалося пере-

дати зовнішність фараона достатньо вірно й реалістично, не упускаючи індивідуальних рис його обличчя (зокрема великі відстовбурчені вуха і широкі щелепи). Напис біля ніг царя свідчить про те, що статуя була висічена ще за життя фараона Хафрі. А це означає, що Великий Сфінкс є не тільки найбільшою, але і найдавнішою монументальною скульптурою в світі.

На сьогодні Великий Сфінкс дуже сильно пошкоджений. Його обличчя знівечено ядрами і долотом, зник символ влади (урей), від „священної” бороди залишилися жалюгідні уламки, які було знайдено біля підніжжя статуї. Ні час, ні пустеля, ні людина не пощадили Сфінкса. Неодноразово, як уже згадувалося, його майже повністю засипало піском. В XIV ст. один фанатичний шейх, виконуючи заповіт Мухамеда, що забороняв відтворювати людський образ, повелів знищити статую – ось звідки з’явилися потворні сліди від ударів долотом. Мамелюки використовували голову Великого Сфінкса як тренувальну мішень для своїх гармат. Проте ця унікальна статуя, що вражає людську уяву своєю величністю, не підвладна руйнівній силі часу, природи і людини. Сфінкс продовжує стояти на своєму місці, чатуючи некрополь у Гізі. Немає сумнівів, що це грандіозне творіння стародавніх єгиптян стоятиме до тих пір, поки стоять самі піраміди.

Хоча ім’я Сфінкса походить з грецької, його корені слід шукати в Єгипті. З Єгипту міф про Сфінкса розповсюдився в Ассирії, Греції, а потім і у всій Західній Європі. В старогрецькій цивілізації та Ассирії Сфінкс був широко представлений в архітектурі та образотворчому мистецтві. Його зображення можна зустріти на античних колонах, вазах, золотих прикрасах, на щитах і зброї воїнів. За свою історію Сфінкс майже втратив божественну сутність. Уже за стародавніх часів не існувало єдиного уявлення про Сфінкса. Як уже зазначалося, в Єгипті він являв собою безкрилу чоловічу істоту і часто зображався сидячим. Попри всі варіації, образ Сфінкса залишався досить цілісним. Причиною цього, мабуть, служило те, що Великий Сфінкс з Гізи найбільше вражав своїми розмірами і виразністю як монумент міфічної істоти, що до сьогодні зберігає своє значення в образотворчому мистецтві.

Паралельно з художнім, відбувалося становлення літературного образу Сфінкса. Перша згадка про нього зустрічається вже в шумерському міфі “Енума елиш” (II тис. до н.е.). В ньому Тіамат, мати природи, богиня безбережних морських вод, і Апсу, батько життя, бог прісних вод, породили молодших богів, чії обов’язки полягали в підтриманні первинного порядку і спокою божественної пари. Апсу замислив винищити молодших богів, але вони, дізнавшись про його намір, вбивають його до того, як він почав здійснювати свій план. Розгнівана загибеллю чоловіка, Тіамат прагне помститися своїм дітям і породжує чудовиськ-месників – гадюку, дракона, сфінкса, лева, скаженого пса і людину-скорпіона.

Шумерська історія походження Сфінкса різко відрізняється від єгипетської. Якщо в Єгипті Сфінкс був божественним символом влади фараонів, то в “Енума елиш” він виступає як втілення зла, плід гніву і жадання помсти. Можливо, таке трактування пояснюється тим, що літературні образи вигаданих істот нерідко відрізняються від їх художнього втілення. Це обумовлено тим, що в стародавніх літературних пам’ятках рідко описується зовнішній вигляд істот, мається на увазі, що людям добре відомо, як вони виглядають, або їх автори покладаються на фантазію читачів. Не можна не враховувати і той факт, що “Енума елиш” і Великий Сфінкс майже сучасники.

Те, що в літературі не наводиться детального опису Сфінкса, послужило причиною багатьох непорозумінь. Практично до XX ст., допоки письменники і художники не звернулися безпосередньо до єгипетського першоджерела, Сфінкс в європейській традиції представлявся жіночою істотою – вічною, загадковою та небезпечною. Зокрема на картині „Сфінкс” Франца фон Штука Сфінкс зображений не тільки з жіночими рисами, але й з оголеною жінкою, яка лежить на його спині, повторюючи його позу. Багато художників зображали „всміхненого Сфінкса”. Образ Сфінкса зазнав змін ще в Стародавній Греції. В грецькій міфології безкрилий єгипетський сфінкс знаходить крила грифона. Сфінкс вважається породженням чудовиськ Тифона (могутній веле-

тень, уособлення вогненних сил землі та її випарів з їх руйнівними діями) і Єхидни (подібна до дикобраза).

В грецькій міфології послана Герою на Фіви в покарання за зваблення Гавкасмою юного Хрисиппа, Сфінкс розташувалася на горі поблизу Фів (або на міській площі) і ставила кожному мешканцю питання: „хто із живих істот вранці ходить на чотирьох ногах, вдень – на двох, а ввечері на трьох”? Тих, хто не зумів дати вірну розгадку, Сфінкс вбивала і таким чином погубила багато знатних фів'ян, включаючи сина царя Креонта. Пригнічений горем Креонт оголосив, що віддасть царство і руку своєї сестри Іокасти тому, хто визволить Фіви від чудовиська. Загадку розгадав Едіп, після чого Сфінкс у відчай кинулася в прірву і розбилася на смерть. Цей варіант міфу витіснив стародавнішу версію, в якій первинним ім'ям цієї істоти, що мешкала в Беотії на горі Фікіон, було Фікс.

Ім'я Сфінкс виникло із зближення з дієсловом *sjigg* (стискати, задушувати), а сам образ зазнав впливу малоазійського образу крилатої напівдівки-напівлева. Стародавня Фікс була лютим чудовиськом, здатним заковтувати здобич; її здолав Едіп зі зброєю в руках під час жорстокої битви. Збереглися свідчення про драму Есхіла "Сфінкс", де самій Сфінкс доводиться відгадувати загадку, задану їй Силеном: „що знаходиться у нього в руці – жива істота або мертва?": оскільки Силен ховав у руках пташку, якій швидко міг скрутити шию, то Сфінкс не мала шансів дати вірну відповідь і повинна була визнати свою поразку.

В ролі хранителя таємниць Сфінкс знову з'являється в епоху Відродження. Проте стала традиція Сфінкса-зла ще з „Енума елиш" справила великий вплив на формування його європейського образу. Гесіод називає Сфінкса дочкою Орта і Єхидни. Аполлотор – дочкою Цифея і Єхидни, він же стверджує, що музи навчили Сфінкса його загадкам. У Греції Сфінкса відвіку асоціювали з хворобами і смертю; дихання дочки Цифея перетворювалося в спекотний південний вітер Сироко, згубний для всього живого. Середньовічні автори черпали знання про Сфінкса з „Бібліотеки" Аполлотора і „Едіпа" Сенеки. Тому не дивно, що для Андреа Агатті (1491–1550) Сфінкс – втілення нещастя, для Едмунда Спенсера (1552–1599) – символ інквізиції, а для Бенджаміна Джонсона (XVII ст.) – „вічний ворог любові та краси, який заманює їх у свої пастки".

Лише Френсіс Бекон уважав Сфінкса символом науки і знання. В середньовічній літературі, філософії, теології і психології Сфінкс символізує „жахливі сили руйнування думки, мови і розуму". Книга Френсіса Бекона „Сфінкс, або Знання" присвячена опису боротьби Знання і Нещастя. Для нього знання – недосліджена країна, загадка, яка потребує розгадки. Знання може стати болісним і небезпечним для людини, не готової прийняти його. Сфінкс у Бекона – уособлення „руйнівної одержимості", що охоплює людину, яка прагне знань. Ось уривок з книги Бекона: „Знання в руках неосвіченої і невмілої людини, без перебільшення, стає чудовиськом. Знання багатогранне і може бути застосоване по-різному. В нього обличчя і голос жінки – уособлення його краси. У знань є крила, тому що наукові відкриття розповсюджуються дуже швидко, незважаючи на перепони. Гострі та чіпкі кігті потрібні йому для того, щоб аксіоми і аргументи проникли в людську свідомість і дуже міцно утримувалися в ній, настільки, щоб їх не можна було позбутися. І якщо вони неправильно осмислені або використані, вони так чи інакше приносять занепокоєння і муки і, врешті-решт, просто розривають свідомість на шматки"³.

Сприйняття Сфінкса Беконом дуже близьке до грецького. Ставлення Бекона до знання схоже на ставлення Едіпа до Сфінкса. Сучасник Бекона Міхаель Майєр розвиває цю алегорію. Майєр радить будь-якій розсудливій людині не забувати про те, що істина може бути досягнута лише шляхом подолання багатьох помилок, які завжди болісні: „це те, що стародавні філософи намагалися сказати нам, оповідаючи про Сфінкса". Для Майєра Сфінкс є символом „важкодоступності й заплутаності мистецтва фі-

³ Цит. за: Бекон Ф. О началах и истоках. – М., 1978.

лософствування” не тільки для фів’ян, але і для єгиптян. Сфінкс загадує загадки, стоячи перед „брамами філософії”, і не “шкодить тим, хто проходить мимо; але того, хто вважає себе мудрим і гідним, хто наважується відгадати загадку, в разі невдачі чекає руйнування: його серце буде розірвано сумнівами і він втратить розум – таке значення філософії, і той, хто розуміє його, зрозуміє і мене”.

Із сприйняттям Сфінкса Бекон і Майером добре кореспондується думка Георга Фрідріха Гегеля, сформульована ним два сторіччя опісля: „людська голова на звіриному тілі втілює Розум, що підноситься над Природою, який, проте, не в змозі повністю відірватися від свого зв’язку з нею”⁴.

У поемі Ральфа Емерсона “Сфінкс” (1841) автор висловлює своє бачення філософського значення зустрічі людини з цією загадковою істотою. Емерсон повторює сюжет трагедії про царя Едіпа: Сфінкс зупиняє мандрівника і загадує йому загадку і, якщо той дає правильну відповідь, зникає. Втім, поема Емерсона – більш ніж повторення історії Едіпа. Його постарілий, майже глухий Сфінкс з немічними крилами так і не зустрів людини, здатної зрозуміти істинне значення зв’язку людини з природою. Загадка в самій Людині, і з нею вустами Сфінкса говорить сама Природа. Мандрівник-поет легко дає вірну відповідь, тому що бачить світ не тільки очима, але і душею. Сфінкс символізує розум поета, який прагне злитися з його душею, розум, що страждає через свою відірваність від душі. Його життя – свідомість поета, що постійно знаходиться у пошуках істини⁵. Новелісти XIX і XX ст. охоче підхопили ідею про те, що Сфінкс знаходить реальність лише в людському розумі. В однойменній оповіді Едгара По Сфінкс існує тільки в хворобливій уяві людини, одержимої жахом перед смертю від холери⁶.

У романі “Мобі Дік” Германа Мелвілла, названого “Сфінкс”, не фігурує сам Сфінкс – його образ виникає в свідомості капітана Ахаба, коли той бачить голову кита, що підіймається з океану⁷. В “Сфінксі” Оскара Уайльда поету являється “зацікавлена кішка з “строкатими” очима і золотими віями”, яка лежить в кутку кімнати на китайському килимку, іншими словами, домашній Сфінкс⁸.

У “Машині часу” Герберта Уеллса сліпий і хворий Білий Сфінкс служить символом племені канібалів, в яких перетворився рід людський. Френсіс Бекон посіяв вітер, пожинати ж бурю доводиться сучасним поколінням. Символи, втілені в образі Сфінкса, не були залишені поза увагою Зігмундом Фрейдом (1856–1939). У „Тлумаченні сновидінь” Фрейд стверджує, що „доля царя Едіпа хвилює нас тільки тому, що на його місці міг би бути будь-хто з нас”. Учні Фрейда витягнули Сфінкса з людської підсвідомості на світло боже. В статті “Фрейд і людська душа” (1983) Бруно Беттельхейм пропонує читачу власне прочитання міфу про Едіпа: „Оскільки відомо, що Сфінкс знав величезну кількість загадок, слід вважати, що загадка, дана Едіпу, призначалася саме йому”.

Доцільно коротко розглянути трактування інших сфінксів, “витягнутих з глибин людської підсвідомості”, – з полотен Жанна Енгра і Гюстава Моро. На картині Енгра “Едіп і Сфінкс” центральне місце належить Едіпові, який стоїть, спершись на придорожній камінь, і, нахилившись уперед, дивиться прямо на Сфінкса, що сидить на камінні біля входу в печеру. Світло падає на його обличчя і довге чорне волосся. Сфінкс же майже цілком укритий в тіні скелі. На тлі входу до печери чітко видно ногу людини, що сховалася в ній; інша людина, обійнята тривогою, стоїть позаду Едіпа та перелякано дивиться на Сфінкса, пориваючись до втечі. На горизонті зображено силует Фів – храм і похилий дах будівлі з колонами.

⁴ Цит. за: Гегель Г.Ф. Философия религии. – М., 1977.

⁵ Див.: Емерсон Р. Сфинкс. – М., 1982. – С.120–123.

⁶ Эдгар Аллан По. Похищенное письмо: рассказы. – Тула, 1990. – С.224.

⁷ Див.: Мелвилл Г. Моби Дик. – М., 1967. – С.336.

⁸ Докл. про це див.: Уайльд О. Сфинкс. – М., 1912. – С.32.

Картина Моро “Едіп і Сфінкс” була написана під враженням від полотна Енгра. Проте між ними немало відмінностей. У центрі роботи Моро – Сфінкс. Він кидається на Едіпа, як величезна кішка на дерево, його спина зігнута, м’язи лап напружені, орлині крила розпрямлені, кожне перо на них ретельно виписане. У Сфінкса голова красивої дівчини з кучерявим волоссям, на голові корона, прикрашена перлами. У нього гладка біла шкіра, всі його риси привабливі. Великі добрі очі Сфінкса пильно дивляться в очі царя. Тут Сфінкс одночасно і “фатальна жінка” Альфреда де Мюссе, „чарівна, але смертельно небезпечна”, і „безжальна красуня” Кітса, і “Лорелея” Гейне, і “Кармен” Меріме. В полотнах Енгра і Моро ми бачимо швидше не фрейдівське інстинктивне віддзеркалення підсвідомих бажань, а юнгівський погляд на Сфінкса як на страшну всепожираючу богиню-матір Тіамат.

У поемі “Подвійне бачення” Майкла Робартеса оповідач бачить “очима розуму” Будду, Сфінкса і маленьку дівчинку, яка танцює між ними. Для автора Будда – символ “проникливого розуму, любові та її спокус”, а Сфінкс – уособлення “знання і жадання його отримання”. Дівчинка, в якій герой поеми впізнає троянську Єлену – образ краси. Сфінкс, Будда і дівчинка символізують “знання минулого і майбутнього, краси і любові у всіх їх печалях і руйнівних здібностях”. Хоча тут описаний грецький Сфінкс – жіноча істота, він геть позбавлений рис хижака (на відміну від Сфінкса з міфу про царя Едіпа). Він дивиться на навколишній світ очима розуму.

* * *

Поступово образ Сфінкса втратив свою погану славу, ставши символом таємничості та фатальності долі. В різні періоди історії зі Сфінксом пов’язували різні символи. Ця істота поставала і захисником, і руйнівником. Біля величезних лап Сфінкса стояв невеличкий храм, нині повністю зруйнований.

В Єгипті за часів Середнього і Нового царства сфінкси часто зображалися з головою барана або сокола. Зокрема, в Карнакському храмі збереглася ціла алея „бараноголових” сфінксів. Проте Великий Сфінкс в Гізі найдавніший з єгипетських сфінксів. Статуї двох сфінксів, знайдені при розкопках столиці Стародавнього Єгипту Фів, були пізніше придбані урядом Російської імперії і встановлені вздовж сходового спуску до гранітної пристані на Неві (сама пристань була споруджена за проектом Д.А.Тона в 1832–1834 рр.).

Сонячне проміння падає точно перпендикулярно на обличчя стародавнього Сфінкса в Єгипті. Цей астрономічний феномен, недавно відкритий ученими, буває лише двічі на рік: 21 березня і 21 вересня. Фахівці визначили кут падіння проміння і обчислили точну дату цього явища тільки за допомогою складних астрономічних і математичних формул. Таким чином, місцезнаходження найбільшої в світі монолітної скульптури свідчить про надзвичайно високий рівень розвитку науки в Давньому Єгипті. Сфінкс – велика загадка Єгипту, об’єкт поклоніння і нескінченного паломництва стародавніх єгиптян, греків і римлян. Але навіть для стародавніх єгиптян Сфінкс був загадкою, бо час його створення відноситься ще до епохи існування Атлантиди – частини північної провінції Портеї. Єгиптяни не дарма вважали Сфінкса сонячним божеством, яке й дотепер залишається загадкою.

Над великим Сфінксом не владні ані людина, ані природа, і ніяке втручання не змогло вигнати дух, що мешкав у ньому. Вітер і пісок тисячоліттями силувалися зглядати його риси. Частково вони в цьому досягли успіху, але таємний колос не втратив сили і понині. Жодна статуя за всю історію людства не підкоряла собі уяву людей з такою невідворотною владністю. В ньому зосереджена сила думок, які присвячували йому незліченні покоління. Безліч заклинань та обрядів наповнили потужністю його незбагненну душу – душу, що не покинула цього пустельного гіганта і до цього дня.